Jana Lauková
Katedra germanistiky

FILOZOFICKÁ FAKULTA
UNIVERZITA MATEJA BELA V BANSKEJ BYSTRICI

Špecifiká jazykovej krajiny intraurbánnej lokality mesta Erlangen (Nemecko)

ÚVOD

FILOZOFICKÁ FAKULTA
UNIVERZITA MATEJA BELA V BANSKEJ BYSTRICI

❑Zámer príspevku:

- stručný prehľad o jazykovej krajine intraurbánnej lokality nemeckého mesta Erlangen, ktoré je jedným z ôsmich miest (Bratislava, Banská Bystrica, Banská Štiavnica, Komárno, Komárom, Békéscsaba, Mníchov a Erlangen) začlenených do medzinárodného komparatívneho empirického výskumu projektu APVV 18-0115 s názvom *Jazyk v meste – dokumentovanie multimodálnej semiosféry jazykovej krajiny na Slovensku a z komparatívnej perspektívy.*

ÚVOD

FILOZOFICKÁ FAKULTA
UNIVERZITA MATEJA BELA V BANSKEJ BYSTRICI

❑ Cieľ:

- ❑ deskripcia špecifík jazykovej krajiny vybranej lokality, a to konkrétne hlavnej ulice *Hauptstraße* v centre mesta Erlangen v rámci kvalitatívnej analýzy
- ❑ prostredníctvom zdokumentovaných fotografií fasád jednotlivých budov na tejto ulici poukázať s fokusom na aspekt viacjazyčnosti na špecifiká tejto lokality.

Erlangen

- nachádza sa v bavorskom vládnom obvode Mittelfranken (slov. Stredné Fransko), v Nemecku. Mesto je aj sídlom krajinského okresu Erlangen-Höchstadt.
- Rozloha: 76,96 km².
- Počet obyvateľov (123 292, stav k 31.12. 2021).

Erlangen

North Sea
Baltic Sea
DEN.
Kiel
Rostock
Lübeck
Hamburg
Bremerhaven
Wilhelmshaven
Bremen
BERLIN
POL.
Hannover
NETH.
Magdeburg
Duisburg
Essen
Leipzig
Düsseldorf
Kassel
Dresden
Cologne
Bonn
BEL.
Wiesbaden
Frankfurt
ERLANGEN
CZECH REPUBLIC
Mannheim
LUX.
Saarbrücken
Nürnberg
Karlsruhe
Stuttgart
FRANCE
Danube
Munich
AUSTRIA
Zugspitze
SWITZ.
LIECH.
0 50 100 km
0 50 100 mi

Jazyková krajina ulice *Hauptstraße* v centre mesta Erlangen (Nemecko)

FILOZOFICKÁ FAKULTA
UNIVERZITA MATEJA BELA V BANSKEJ BYSTRICI

Erlangen - *Hauptstraße*

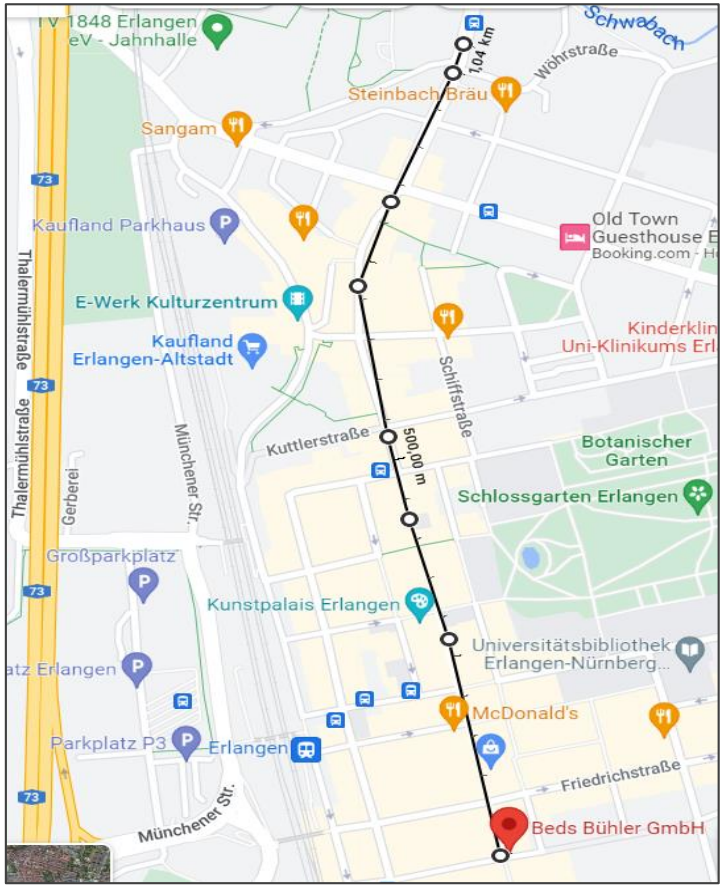

Jazyková krajina ulice *Hauptstraße* v centre mesta Erlangen (Nemecko)

FILOZOFICKÁ FAKULTA
UNIVERZITA MATEJA BELA V BANSKEJ BYSTRICI

Erlangen

Jazyková krajina ulice *Hauptstraße* v centre mesta Erlangen (Nemecko)

FILOZOFICKÁ FAKULTA
UNIVERZITA MATEJA BELA V BANSKEJ BYSTRICI

Erlangen

Jazyková krajina ulice *Hauptstraße* v centre mesta Erlangen (Nemecko)

FILOZOFICKÁ FAKULTA
UNIVERZITA MATEJA BELA V BANSKEJ BYSTRICI

Erlangen

Jazyková krajina ulice *Hauptstraße* v centre mesta Erlangen (Nemecko)

- Mesto je známe vďaka Erlangensko-norimberskej univerzite Friedricha Alexandra (skr. FAU – *Friedrich-Alexander-Universität Erlangen-Nürnberg*) a aj koncernu Siemens AG, ktorý tu vyrába CT a MRT zariadenia.
- Hospodárstvo v Erlangene je podstatne ovplyvnené aktivitami firmy Siemens AG a jej pridruženými podnikmi. Mesto ako také patrí k najatraktívnejším hospodárskym lokalitám v rámci Nemecka.
- V roku 2007 napríklad obsadilo mesto Erlangen v analýze konkurencieschopnosti všetkých 439 nemeckých miest a regiónov štvrté miesto za Mníchovom (okolie), Mníchovom (mesto) a mestom Starnberg.

Ulica *Hauptstraße* je ulica v centrálnej časti mesta Erlangen. Táto centrálna ulica s rovnomenným názvom (slov. *Hlavná ulica*) má celkovú dĺžku cca 1,20 km a patrí jednoznačne k turisticky najnavštevovanejším a vyhľadávaným častiam mesta.

Jazyková krajina ulice *Hauptstraße* v centre mesta Erlangen (Nemecko)

FILOZOFICKÁ FAKULTA
UNIVERZITA MATEJA BELA V BANSKEJ BYSTRICI

V mesiaci jún 2022 bolo v rámci parciálneho komparatívneho výskumu na tejto hlavnej ulici v centre mesta Erlangen fotograficky zdokumentovaných (celkovo aktualizovaných cca 400 fotografií), ide o súbor fotografií nosičov (textov a obrazov) umiestnených na fasádach, v obchodoch a vo výkladoch budov na Hauptstrasse.

- Počet cudzincov žijúcich v meste Erlangen môže mať značný vplyv na jazykovú krajinu skúmanej intraurbánnej lokality.
- Jazykové krajiny nemusia byť nevyhnutne viacjazyčné, ale práve táto ich rozmanitosť priťahuje záujem výskumníkov (Androutsopoulos, 2020). Z hľadiska štruktúry obyvateľstva podľa národností sme z dostupných štatistických údajov zistili nasledovné skutočnosti:

V meste Erlangen žije podľa aktuálne dostupných údajov celkovo 24 189 cudzincov, zo 147 národností (stav k 31. 12. 2021). Ide najmä o občanov z Indie (2 461), Turecka (1 774), Číny (1 453), Sýrie (1 316), Talianska (1 274), Rumunska (1 247), Grécka (800), Rakúska (739), Chorvátska (723), Poľska (609), Ruskej federácie (590), Bulharska (579), Ukrajiny (397), USA (388) atď. Zaujímavá je aj informácia o počte Slovákov žijúcich v Erlangene: v súčasnosti tu podľa štatistík žije 152 Slovákov Statistik: Aktueller Einwohnerstand und weitere Kennzahlen zur Bevölkerung (erlangen.de)

Pri skúmaní nosičov (signs) sme zistili, že v Linguistic Landscape na Hauptstrasse v Erlangene jednoznačne prevládajú najmä nosiče s nápismi bottom-up (neoficiálne nápisy), na ktorých sa nachádzajú texty väčšinou v nemeckom jazyku, t. j. úradnom jazyku.

Jazyková krajina ulice *Hauptstraße* v centre mesta Erlangen (Nemecko)

FILOZOFICKÁ FAKULTA
UNIVERZITA MATEJA BELA V BANSKEJ BYSTRICI

Jazyková krajina ulice *Hauptstraße* v centre mesta Erlangen (Nemecko)

Konkrétne príklady používania nemčiny:

- V prípade prevádzky *abele, optik* akcentujeme slovo *Abele*, ide o nemecké priezvisko vyskytujúce sa prevažne v južnom Nemecku a Rakúsku (porovnaj https://www.wortbedeutung.info/Abele/).
- Na ďalšom obrázku môžeme vidieť okrem typu nosiča nesúceho názov prevádzky vo forme vývesnej tabule na výklade prevádzky (nem. tzv. *Etikette*) s názvom *Schmuck Uhren Guhr* (slov. *Klenoty hodiny Guhr*) aj typ nosiča tzv. *výstrčka*, t. j. vývesný štít kolmý na fasádu budovy – hodiny. Ide o priame multimodálne prepojenie písaného textu a samotného produktu. V prípade nemeckého slova *Guhr,* v postpozícii, je súčasťou samotného logonyma konkrétne priezvisko (*Guhr*).

Jazyková krajina ulice *Hauptstraße* v centre mesta Erlangen (Nemecko)

- Príkladom oficiálneho nosiča je napríklad budova (ide v tomto prípade o sféru štátnych/verejných inštitúcií), kde je sídlo *Kunstpalais* (slov. *Palác umenia*) a *Stadtbibliothek* (slov. *Mestská knižnica*). Ide o nápis na fasáde domu/budovy.
- Rovnako je to aj v prípade ďalšieho obrázka, na ktorom je odfotená tabuľa s nápisom – *Palais Stutterheim erbaut 1728* a *Rathaus 1836 – 1971* (slov. *radnica*). Stutterheimský palác (nazývaný aj *Stuterheim'sches Palais* alebo *Palais Stutterheim*) je najvýznamnejší barokový šľachtický palác v Erlangene. Nachádza sa na južnej strane námestia a bol postavený v rokoch 1728 až 1730. Dnes sa v ňom nachádza Mestská knižnica Erlangen a Erlangenský palác umenia.

Jazyková krajina ulice *Hauptstraße* v centre mesta Erlangen (Nemecko)

FILOZOFICKÁ FAKULTA
UNIVERZITA MATEJA BELA V BANSKEJ BYSTRICI

Kunstpalais, Stadtbibliothek, Hauptstraße, Erlangen

Jazyková krajina ulice *Hauptstraße* v centre mesta Erlangen (Nemecko)

- Na podklade analýzy fotografickej dokumentácie môžeme konštatovať, že výskyt nosičov s nápismi top-down (oficiálne nápisy) sme podobne ako aj v skúmanej intraurbánnej lokalite mesta Banská Bystrica zaznamenali vo výrazne menšej miere.
- Najpočetnejšie zastúpenie v analyzovanej lokalite ulice Hauptstrasse majú konkrétne obchodné prevádzky (móda, obuv, knihy, hračky, optika, drogéria a pod.), reštaurácie a kaviarne.

Jazyková krajina ulice *Hauptstraße* v centre mesta Erlangen (Nemecko)

FILOZOFICKÁ FAKULTA
UNIVERZITA MATEJA BELA V BANSKEJ BYSTRICI

- Náš parciálny výskum, realizovaný prostredníctvom fotodokumentácie ulice Hauptstrasse v meste Erlangen, v júni 2022, ukázal, že jazyková krajina na Hauptstrasse, čo sa týka výskytu konkrétnych jazykov, je veľmi rozmanitá.
- Pokiaľ ide o nápisy smerom bottom-up, bola popri nemčine dominantným jazykom angličtina, čo potvrdzuje súčasný globalizačný trend aj vo fungovaní jazykovej krajiny.
- Zároveň sa nám potvrdzujú takisto isté kultúrne i jazykové stereotypné modely, najmä v súvislosti s arabčinou, turečtinou, čínštinou, ale aj taliančinou, španielčinou či francúzštinou.
- V doterajšom výskume LL v rámci mesta Erlangen sa nám podobne ako aj v prípade mesta Banská Bystrica jednoznačne potvrdilo, že používanie uvedených jazykov na nosičoch možno vnímať ako istý druh kultúrneho i jazykového stereotypu, ktorý zodpovedá medzinárodným uzualizovaným normám v prípade jedál (napr. taliančina – pizzeria, gelateria), nápojov (napr. kávy), ale aj módy.

Jazyková krajina ulice *Hauptstraße* v centre mesta Erlangen (Nemecko)

FILOZOFICKÁ FAKULTA
UNIVERZITA MATEJA BELA V BANSKEJ BYSTRICI

McDonald's, ZeroHero, RA Moon, Hauptstraße, Erlangen – jednojazyčné signs v angličtine

Jazyková krajina ulice *Hauptstraße* v centre mesta Erlangen (Nemecko)

FILOZOFICKÁ FAKULTA
UNIVERZITA MATEJA BELA V BANSKEJ BYSTRICI

Mr. Bleck, Little Hiro, Hauptstraße, Erlangen – jednojazyčné signs v angličtine

Jazyková krajina ulice *Hauptstraße* v centre mesta Erlangen (Nemecko)

FILOZOFICKÁ FAKULTA
UNIVERZITA MATEJA BELA V BANSKEJ BYSTRICI

4D Gelateria, Casa pane, L'Osteria, Cucina di Napoli, Vulcano, Gionti, Hauptstraße, Erlangen – jedno- a dvojjazyčné signs v taliančine a nemčine

Jazyková krajina ulice *Hauptstraße* v centre mesta Erlangen (Nemecko)

FILOZOFICKÁ FAKULTA
UNIVERZITA MATEJA BELA V BANSKEJ BYSTRICI

Gusti Leder, Numero Uno, Gionti, Hauptstraße, Erlangen – jedno- a dvojjazyčné signs v taliančine a nemčine

Jazyková krajina ulice *Hauptstraße* v centre mesta Erlangen (Nemecko)

Prekvapil nás zriedkavý výskyt francúzštiny, ktorú sme zaznamenali opäť len v súvislosti s oblasťou gastronómie – *La Sorbonne Bistro Café*.

Jazyková krajina ulice *Hauptstraße* v centre mesta Erlangen (Nemecko)

FILOZOFICKÁ FAKULTA
UNIVERZITA MATEJA BELA V BANSKEJ BYSTRICI

Výskyt arabčiny, turečtiny príp. čínštiny sme podobne ako v prípade taliančiny a francúzštiny zaznamenali v súvislosti s oblasťou gastronómie (reštaurácie resp. prevádzky rýchleho občerstvenia).

Jazyková krajina ulice *Hauptstraße* v centre mesta Erlangen (Nemecko)

- Príkladom výskytu názvu v španielčine je obchodná prevádzká (sféra módy, zameraná na rôzne trendové, na Slovensku známe aj menej známe módne značky, napr. Desigual, Angela Mele Milano, Palme, Flared Jeans a pod.) s názvom *Barceloneta.* Zaujímavosťou v názve tejto obchodnje prevádzky je „opačne napísané/ obrátené“/zrkadlovo písané písmeno *e*. Samotné písmeno sa v španielskej abecede v takejto transkribovanej podobe nevyskytuje.
- *La Barceloneta* je stredomorská štvrť Barcelony v štvrti Ciutat Vella (Staré mesto), ktorá má v súčasnosti 15 503 obyvateľov a rozlohu cca 131,4 hektára.

Jazyková krajina ulice *Hauptstraße* v centre mesta Erlangen (Nemecko)

FILOZOFICKÁ FAKULTA
UNIVERZITA MATEJA BELA V BANSKEJ BYSTRICI

Barceloneta, Hauptstraße,

Erlangen – viacjazyčné signs v angličtie, nemčine a španielčine

Jazyková krajina ulice *Hauptstraße* v centre mesta Erlangen (Nemecko)

FILOZOFICKÁ FAKULTA
UNIVERZITA MATEJA BELA V BANSKEJ BYSTRICI

- Zaujímavým rébusom je pre nás slovo *bunt* na nálepke na vo výklade obchodu (viď obrázok). Slovo *bunt* znamená v nemčine *pestrý*, *rozmanitý, strakatý,* ale takisto má svoj konkrétny význam v angličtine – *mazlavá pleseň, mazlavá sneť, trhnutie*. V spojení s výrazom *cake,* t. j. *bunt cake* prekladáme v slovenčine ako *bábovka*. V našom príklade však inklinujeme skôr k variante nemeckého *bunt*.

ZÁVER:

FILOZOFICKÁ FAKULTA
UNIVERZITA MATEJA BELA V BANSKEJ BYSTRICI

- Kvalitatívna analýza skúmanej jazykovej krajiny mesta Erlangen prináša takisto zaujímavé podnety a výsledky v rámci komparácie s mestom Banská Bystrica. Pokiaľ ide o signs smerom bottom-up, zaznamenali sme celkovo výskyt 8 jazykov (vrátane nemčiny ako štátneho/úradného jazyka).
- Popri nemčine sa často vyskytovala angličtina ako lingua franca, veľmi často taliančina, zriedkavejšie francúzština, španielčina, arabčina, turečtina a thajčina.

ZÁVER:

FILOZOFICKÁ FAKULTA
UNIVERZITA MATEJA BELA V BANSKEJ BYSTRICI

- V prípade signs smerom top-down sme postrehli výlučne výskyt nemčiny ako úradného jazyka v súlade so Zákonom o úradnom jazyku v Nemecku (porovnaj Model/Müller: *Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland. Taschenkommentar.* 11. Auflage. Carl Heymann, Köln / Berlin / Bonn / München 1996, ISBN 3-452-21698-5, Artikel 30, Rn. 3).

ZÁVER:

FILOZOFICKÁ FAKULTA
UNIVERZITA MATEJA BELA V BANSKEJ BYSTRICI

- V rámci nášho výskumu sme v komparácii s Banskou Bystricou vôbec nezaznamenali napr. výskyt ruštiny či ukrajinčiny. Rovnako sa nám potvrdzuje kultúrna i jazyková stereotypizácia pri používaní jednotlivých jazykov v signs napr. angličtina ako lingua franca (komerčné účely, komunikačné potreby turistickej klientely a pod.).
- V oblasti gastronómie prevládajú taliančina, francúzština, španielčina, arabčina, turečtina a thajčina, v oblasti módy jednoznačne taliančina a angličtina.

ZÁVER:

FILOZOFICKÁ FAKULTA
UNIVERZITA MATEJA BELA V BANSKEJ BYSTRICI

- Záverom možno konštatovať, že náš parciálny terénny výskum jazykovej krajiny intraurbánnej lokality nemeckého mesta Erlangen bol zo sociokultúrneho a jazykového hľadiska veľmi podnetný a obohacujúci, ale predovšetkým nie vyčerpávajúci.
- Celkové vyhodnotenie dát (detailnejšia kvantitatívna a kvalitatívna analýza) s fokusom na konkrétne číselné údaje, typy prevádzok/obchodov, typy signs, materiálu, formy, veľkosti, druhu použitého písma a umiestnenia v jazykovej krajine bude v rámci projektu APVV vypracovaná ešte v priebehu ďalších mesiacov.

Literatúra

ANDROUTSOPOULOS J. 2008. Linguistic Landscapes: Visuelle Mehrsprachigkeitsforschung als Impuls an die Sprachpolitik. [on-line] 2022 [11.04.2022] https://jannisandroutsopoulos.files.wordpress.com/2011/05/j-a-2008-linguistic-landscapes.pd

GAŠOVÁ, Z. 2020. Formy inojazyčnosti v jazykovej krajine. Analýza vybraných aspektov na príklade ‚Krčmy na Zelenej' v Bratislave. In: *Jazyk a politika: na pomedzí lingvistiky a politológie V.* Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2020, S. 69 – 81. ISBN 978-80-225-4743-7.

ISTÓK, V. – TÓTH, S. J. 2020. Výskum jazykovej krajiny v mestách Komárno a Komárom do r. 2019. In: *Od textu k prekladu XIV. 2. časť Linguistic Landscape.* Praha: Jednota tlůmočníků a překladatelů, Praha 2020, S. 16 – 23. ISBN 978-80-7374-129-3.

JESENSKÁ, P. 2020. Úvodné poznámky na margo výskumu jazykovej krajiny Národnej ulice v Banskej Bystrici. In: *Od textu k prekladu XIV. 2. časť Linguistic Landscape.* Praha: Jednota tlůmočníků a překladatelů, Praha 2020, S. 24 – 28. ISBN 978-80-7374-129-3.

LANDRY, R. – BOURHIS, R. 1997. Lingustic Landscape and Ethnolinguistic Vitality – An Empirical Study. In *Journal of Language and Social Psychology*. 1997, Vol. 16, No. 1, pp. 23 – 49. DOI: https://doi.org/10.1177/0261927X970161002

LAUKOVÁ, J. – MOLNÁROVÁ, E. 2020. Viacjazyčnosť niektorých názvov obchodov a prevádzok (zariadení) v Banskej Bystrici. In: *Od textu k prekladu XIII.* Banská Bystrica: Belianum, vyd. UMB, 2020, S. 97 – 111. ISBN 978-80-557-1704-3.

Jana Lauková
Katedra germanistiky

FILOZOFICKÁ FAKULTA
UNIVERZITA MATEJA BELA V BANSKEJ BYSTRICI

Ďakujem za pozornosť!